

22. Senyshh, P. M. (2013). *Sutnistj bankivsjkykh system: typologhizacija, klasyfikacija i rolj v ekonomici* [The essence of banking systems: typology, classification and role in the economy]. Lviv, pp. 246-253. Available at: [http://ird.gov.ua/sep/sep20131\(99\)/sep20131\(99\)_246_SenyshchPM.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20131(99)/sep20131(99)_246_SenyshchPM.pdf) (Accessed 20 May 2020) (in Ukr.).

23. Kocovsjka, R., Rychakivsjka V. (2003). *Operaciji komercijnykh bankiv* [Operations of commercial banks]. LBI NBU, Lviv, 500 p.

24. Kyrylenko, V. (2010). *Bankivsjka systema: sutj ta perspektyvy jiji rozvytku v Ukrajinі* [Banking system: the essence and prospects of its development in Ukraine]. Ternopil, 352 p. Available at: <http://jeej.tneu.edu.ua/index.php/ukjee/article/download/363/343> (Accessed 20 May 2020) (in Ukr.).

УДК 336.114: 352

DEL Classification: H61,H77

DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2020-1.77-2.78.14>

В.І. Рошило, к.е.н., доцент

<https://orcid.org/0000-0002-9361-9632>

Чернівецький торговельно – економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Анотація

Актуальність. Постановка проблеми. Реформа міжбюджетних відносин спрямована на подолання фіскальних дисбалансів бюджетів адміністративно-територіальних одиниць. Механізм реалізації децентралізаційної реформи призвів до зміни структури видатків місцевих бюджетів в частині збільшення частки делегованих повноважень та виокремив проблемні аспекти фінансового забезпечення власних повноважень місцевих органів влади. Недостатність власних стабільних джерел бюджетних ресурсів значно обмежує рівень фінансової незалежності територіальних громад та не сприяє якісному виконанню завдань і функцій, покладених на органи місцевого самоврядування.

Мета дослідження. Мета статті – дослідження проблематики та визначення напрямів підвищення ефективності системи міжбюджетних відносин в умовах децентралізації.

Методологія. У процесі виконання дослідження використано загальні і спеціальні методи наукового пізнання: наукового аналізу та синтезу – для теоретичного узагальнення результатів досліджень науковців з проблематики механізму регулювання міжбюджетних відносин; системний – для розкриття концептуальних основ формування міжбюджетних відносин в умовах децентралізації; абстрактно-логічний метод дослідження – для

обґрунтування пропозицій щодо запровадження дієвої моделі фінансового вирівнювання доходної бази місцевих громад.

Результати. У статті досліджено теоретичні засади та практичні аспекти організації міжбюджетних відносин в умовах децентралізації. Висвітлена проблематика горизонтального фінансового вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів у рамках реалізації реформи міжбюджетних відносин. Автором проведений моніторинг впливу міжбюджетних трансфертів на показники фінансової стійкості місцевих бюджетів Чернівецької області за 2018-2019 роки. Окреслено шляхи підвищення ефективності міжбюджетних відносин в Україні з метою посилення фінансової самодостатності територіальних громад.

Практичне значення. Запропоновано напрями удосконалення системи міжбюджетних відносин з метою зменшення залежності місцевих бюджетів від трансфертів з державного бюджету, створення належних умов для виконання органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади покладених на них функцій.

Перспективи подальших досліджень. Успішна реалізація реформування системи управління державними фінансами на засадах децентралізації вимагає виокремлення напрямів забезпечення оптимального розподілу доходних джерел між усіма бюджетами та збалансування їхніх фінансових можливостей. Стратегія розвитку системи міжбюджетних відносин в Україні повинна базуватись на розробці дієвої моделі бюджетного вирівнювання доходів загального та спеціального фондів бюджетів на місцевому рівні.

Ключові слова: місцеві бюджети, міжбюджетні відносини, доходи бюджету, міжбюджетні трансферти, децентралізація, бюджетне вирівнювання.

Кількість джерел: 8.

Violetta Roshylo, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
<https://orcid.org/0000-0002-9361-9632>
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of KNUTE,
Chernivtsi

WAYS OF REFORMING THE SYSTEM OF INTERBUDGETARY RELATIONS IN THE CONTEXT OF DECENTRALIZATION OF THE BUDGET SYSTEM OF UKRAINE

Summary

Topicality. Formulation of the problem. The reform of inter-budgetary relations is aimed at overcoming fiscal imbalances in the budgets of administrative-territorial units. The mechanism of implementation of decentralization reform has led to a change in the structure of local budget expenditures in terms of increasing the share of delegated powers and highlighted the problematic aspects of financial support for local authorities. Insufficient own stable sources of budgetary resources significantly limit the level of financial independence of territorial communities and do not contribute to the quality of tasks and functions assigned to local governments.

The aim of the study. The purpose of the article is to study the problematic aspects of the system of financial equalization of the revenue capacity of local budgets and to outline ways to increase the efficiency of the mechanism for regulating intergovernmental relations in the context of decentralization.

Methodology. In the process of research the general and special methods of scientific cognition are used: scientific analysis and synthesis - for theoretical generalization of results of researches of scientists on problems of the mechanism of regulation of interbudgetary relations; system - to reveal the conceptual basis for the formation of intergovernmental relations in a decentralized environment; abstract-logical research method - to substantiate proposals for the introduction of an effective model of financial equalization of the income base of local communities.

Results. The article investigates the theoretical foundations and practical aspects of the organization of intergovernmental relations in the context of decentralization. The issue of horizontal financial equalization of tax capacity of local budgets in the framework of the reform of intergovernmental relations is highlighted. The author monitored the impact of intergovernmental transfers on the indicators of financial stability of local budgets of Chernivtsi region for 2018-2019. Ways to increase the efficiency of inter-budgetary relations in Ukraine in order to strengthen the financial self-sufficiency of territorial communities are outlined.

Practical meaning. The directions of improvement of the system of inter-budgetary relations are offered for the purpose of reduction of dependence of local budgets on transfers from the state budget, creation of appropriate conditions for performance by local governments and local executive bodies of the functions assigned to them.

Prospects for further research. Successful implementation of the reform of the public financial management system on the basis of decentralization requires the identification of areas for ensuring the optimal distribution of revenue sources among all budgets and balancing their financial capabilities. The strategy for the development of the system of inter-budgetary relations in Ukraine should be based on the development of an effective model of budget equalization of revenues of general and special funds of budgets at the local level.

Keywords: local budgets, intergovernmental relations, budget revenues, intergovernmental transfers, decentralization, budget equalization.

Number of sources: 8.

Постановка проблеми. Впровадження політики фінансової децентралізації на рівень територіальних громад потребує вдосконалення системи міжбюджетних відносин щодо фінансового наповнення місцевих бюджетів для надання населенню якісних адміністративних і громадських послуг. Бюджети є головним інститутом міжбюджетних відносин, а міжбюджетні трансферти – інструментом їхньої організації, і їх система відіграє провідну роль у формуванні ефективної моделі міжбюджетного регулювання. Існуюча система горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій не стимулює органи місцевої влади до нарощування власної доходної бази, а делегування державою додаткового

обсягу бюджетних повноважень місцевим бюджетам, без відповідного належного фінансування, не сприяє забезпеченню їх фінансової самодостатності. Економічна неспроможність переважної більшості територіальних громад щодо здійснення власних і делегованих повноважень та недостатність ресурсів у їхніх бюджетах розвитку для інвестицій в інфраструктуру на місцевому рівні, обумовлює необхідність підвищення ефективності регулювання міжбюджетних відносин для забезпечення фінансової стійкості місцевих бюджетів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика функціонування місцевих бюджетів у системі регулювання міжбюджетних відносин розглядається в наукових працях вітчизняних вчених-економістів. Аналізу нових рис, що набули відносини між бюджетами всіх рівнів в умовах децентралізації, присвячені праці О. Кириленко, В. Кравченко, І. Луніної, І. Чугунова, Ц. Огня, К. Павлюка, С. Аптекара, А. Буряченка, В. Краснової, В. Корчинського, Н. Бак, Ю. Ганущак, О. Лилик, В. Моїсеєнкова та інших. Автори у своїх працях вказують на недоліки діючої системи міжбюджетних відносин, досліджують зміни щодо інструментів міжбюджетних відносин, пропонують вирішення існуючих проблем. Науковці також досліджують зміну ролі Державного та місцевих бюджетів, наголошують на зміцненні бази місцевого самоврядування [1, с. 8].

Проблемам вивчення досвіду відносин між бюджетами різних ланок бюджетних систем розвинутих країн у рамках державних фінансів присвячені роботи Ю. Беляєва, О. Богачевої, А. Ротова, А. Дем'янюк, О. Демківа, Т. Дробшевської, В. Зайчикової, А. Ігудіна, Л. Миргородської, Г. Семєко, С. Слухая, А. Крисоватого, І. Черника, Л. Шредера та інших. Автори описують бюджетні повноваження (власні та делеговані) різних рівнів влади, методи формування доходних частин бюджету центрального уряду та місцевих органів влади, ступінь фінансової незалежності місцевих бюджетів, заснованої на власних доходах, досліджуються методи та інструменти міжбюджетних відносин, що впроваджені в розвинутих країнах [1, с. 9].

Існуючі підходи до розв'язання проблеми міжбюджетних відносин в Україні базуються на розумінні суті міжбюджетних відносин як відносин щодо забезпечення бюджетів різного рівня фінансовими ресурсами, створення механізму фінансування делегованих повноважень, подолання

вертикальних і горизонтальних фінансових дисбалансів [2, с. 60]. Віддаючи належне значному доробку науковців та важливості результатів, необхідно зазначити, що і донині актуальним залишається питання формування оптимальної моделі міжбюджетних відносин, яка спрямована на посилення фінансової спроможності місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації.

Формулювання цілей статті. Завданням наукового пошуку є дослідження проблематики та визначення напрямів підвищення ефективності системи міжбюджетних відносин в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Децентралізаційні процеси в сфері міжбюджетних відносин обумовили формування оновленої системи горизонтального вирівнювання для згладжування об'єктивно існуючих бюджетних дисбалансів, спричинених дією природнокліматичних, історичних, географічних, соціально-демографічних, економічних та багатьох інших чинників. Трансформація моделі фінансового забезпечення місцевих бюджетів має за мету посилити автономію фінансово несамодостатніх територіальних громад та підвищити ефективність публічного управління на місцевому рівні. Успіхів можна досягти шляхом економічного зростання та створення інституційних механізмів, які б сприяли розвитку суспільства [6, с. 89].

Децентралізація, яка передбачає делегування владних повноважень на місцевий рівень, призводить до вищої ефективності публічного управління на нижчому рівні, а також більше враховує інтереси громадян. Запровадження нової моделі міжбюджетних відносин, що базується на горизонтальному вирівнюванні податкоспроможності місцевих бюджетів залежно від рівня надходжень на одного жителя, призвела до зміни структури видатків місцевих бюджетів в частині збільшення частки делегованих повноважень та обумовила потребу в додаткових трансфертних коштів з Державного бюджету України [5, с. 78]. За січень – грудень 2019 року до загального фонду місцевих бюджетів України (без врахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 275016,4 млн грн, або 101,9 відсотка до річного обсягу надходжень, затвердженого місцевими радами. Порівняно з 2018 роком приріст надходжень до загального фонду склав 17,6%, або 41085,8 млн грн [3]. До загального та спеціального фондів місцевих бюджетів Чернівецької області в 2019 році надійшло доходів (без трансфертів) у сумі 3926,3 млн. грн. або 130,6%

(+135,4 млн грн) до плану, затвердженого місцевими радами з урахуванням змін. Порівняно з 2018 роком, надходження до місцевих бюджетів збільшилися на 431,4 млн гривень, або на 12,3%. Водночас зростання загального фонду становить 15%, спеціального навпаки – зменшення на 3,8% [7]. Збільшення фінансових ресурсів місцевих бюджетів протягом 2014–2019 років спровокувало намагання перекласти на місцеві бюджети значні видаткові повноваження, без належного компенсаційного ресурсу з бюджету держави, що спричинило деструктивний вплив на результати фінансового вирівнювання спроможності територіальних громад. Спрямування частини власних бюджетних ресурсів на виконання делегованих повноважень зменшує спроможність органів місцевого самоврядування надавати якісний рівень суспільних послуг та забезпечувати соціально-економічний розвиток на місцях, оновлення інфраструктури тощо.

За 2019 рік із Державного бюджету України до місцевих бюджетів перераховано трансфертів на загальну суму 261,4 млрд грн, у тому числі трансфертів із загального фонду – 245,4 млрд грн, з яких: субвенції соціального захисту – 79,3 млрд грн; медична субвенція – 56,1 млрд грн; освітня субвенція – 70,4 млрд грн; базова дотація для забезпечення зміцнення податкової спроможності місцевих бюджетів – 10,4 млрд грн; інші трансферти – 29,2 млрд гривень. Після прийняття Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» (294-IX) було суттєво скорочено більшість напрямів міжбюджетних трансфертів у вигляді субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам. Натомість видаткова частина місцевих бюджетів була збільшена за рахунок передачі низки об'єктів освіти, культури та охорони здоров'я на баланси громад. За даними МОН, у середньому по Україні від 45% до 65% обладнання професійно-технічних навчальних закладів має вік понад 20 років та лише 5–10% – менше 10 років. Водночас, питання утримання їх за рахунок обласного бюджету досі не вирішено, відтак на це спрямовуються видатки бюджетів місцевого самоврядування.

Цільове спрямування коштів медичної та освітньої субвенцій було звужене, починаючи з 2016 року. Медична субвенція спрямовується на окремі поточні видатки, а освітня – лише на заробітну плату педагогічним працівникам. Фінансування інших видатків, зокрема, оплата комунальних послуг та енергоносіїв, були перекладені на місцеві бюджети. Незважаючи

на зменшення зобов'язань держави щодо делегованих повноважень, рівень фінансування видатків у галузях освіти та охорони здоров'я за рахунок відповідних субвенцій з Державного бюджету є недостатнім. Незабезпеченість видатків на утримання закладів освіти та охорони здоров'я коштами освітньої субвенції становить 22 відсотки, медичної субвенції – 34 відсотки [4, с.17].

З 1 січня 2020 року набула чинності постанова Кабінету Міністрів України від 10.07.2019 № 822 «Про оплату праці педагогічних, науково-педагогічних та наукових працівників і установ освіти і науки», яка передбачає поетапне збільшення оплати праці педагогічним, науково-педагогічним та науковим працівникам закладів і установ освіти і науки до 2023 року з метою реалізації положень Закону України «Про освіту». Однак в Законі про Державний бюджет України на 2020 рік кошти на підвищення зарплати педагогічних працівників не враховані. Так, збільшення освітньої субвенції на 8,3 млрд грн порівняно з 2019 роком покриє лише зростання заробітної плати на 12%, проте не враховує капітальних інвестицій та потреб у модернізації установ освіти. При розрахунку освітньої субвенції не враховано заплановане зростання окладу педагогічних працівників закладів дошкільної та позашкільної освіти у 2020 році, заробітна плата яких оплачується з власних ресурсів бюджетів місцевого самоврядування.

Відповідно до статті 142 Конституції України держава компенсує витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади. З метою дотримання норм Конституції необхідно компенсувати додаткові видатки на заробітну плату педагогічних працівників закладів дошкільної, позашкільної освіти за рахунок додаткової субвенції місцевим бюджетам з Державного бюджету України, передбачивши ці видатки при затвердженні Державного бюджету на 2020 рік. Відповідно до статті 1036 Бюджетного кодексу України, обсяги додаткової дотації на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я затверджуються в Законі про державний бюджет для обласних бюджетів. Додаткова дотація на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я для Чернівецької області на 2020 рік зменшена вдвічі (з 612 млн грн, які передбачені у 2019 р., до 304 млн грн). Розподіл додаткової дотації на здійснення переданих з

державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я здійснюється між місцевими бюджетами у порядку, визначеному обласними державними адміністраціями, за погодженням з Кабінетом Міністрів України та затверджується рішенням про обласний бюджет. Однак розподіл цих коштів на обласному рівні між бюджетами місцевого самоврядування був несправедливим. Бюджетам територіальних громад міст обласного значення виділено 2,3 відсотка від загального обсягу дотації, або 373,8 млн грн. У п'ятнадцяти областях жоден такий бюджет дотацію не отримав. Найбільша частка дотації (43,3 відсотків) залишилась в розпорядженні обласних бюджетів [4, с. 17].

Потребує удосконалення механізм розподілу субвенції на фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах. Зазначена субвенція розподілилась між місцевими бюджетами у таких пропорціях: 90 відсотків між обласними бюджетами (залежно від протяжності автомобільних доріг загального користування місцевого значення у відповідній адміністративно-територіальній одиниці) і 10 відсотків зазначеного трансферту спрямовується до бюджету м. Київ. На поточний бюджетний період коштів на забезпечення будівництва, реконструкції, ремонт і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах для Чернівецької області передбачено 342,7 млн грн, тоді як в 2019 році ця сума склала 228,1 млн грн (збільшення на 50%, що зумовлено передачею в повному обсязі акцизу з пального до дорожнього фонду). Водночас, на будівництво, реконструкцію, ремонт і утримання вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах спрямовується не більше 20% загального обсягу субвенції, передбаченого для відповідного місцевого бюджету. Однак органи місцевого самоврядування не отримують до своїх бюджетів субвенції на ремонт доріг комунальної власності у населених пунктах, оскільки у більшості випадків відповідальними виконавцями робіт та одержувачами коштів (замовниками робіт) визначені структурні підрозділи обласної влади та обласні підрозділи служби автомобільних доріг. Фактично, норма Бюджетного кодексу України в частині отримання місцевими бюджетами коштів субвенції для ремонту доріг комунальної власності у населених пунктах не працює, а реформа «децентралізації

доріг» не зачіпає бюджети органів місцевого самоврядування, ресурс залишається на рівні обласних бюджетів. Відсутність чіткого формульного підходу при розподілі ресурсу на користь доріг населених пунктів призводить до суб'єктивного розподілу коштів субвенції обласною владою та до недоотримання бюджетами органами місцевого самоврядування задекларованого Урядом ресурсу на ремонт доріг комунальної власності у населених пунктах.

Незважаючи на збільшення навантаження на місцеві бюджети, додаткових джерел їх наповнення у 2020 році не передбачено. Основну частину власних надходжень й досі формує податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) з заробітної плати, що в середньому складає 58-62% від усіх надходжень залежно від розташування населеного пункту. В доходах загального фонду місцевих бюджетів Чернівецької області в 2019 році податок на доходи фізичних осіб займає 60%. В розрізі бюджетів частка податку на доходи фізичних осіб у надходженнях загального фонду коливається по районах від 67,4% у Путильському до 35,4% у Хотинському; по об'єднаних територіальних громадах – від 70,7% у Новодністровській міській до 23,6% у Магальській сільській; по обласному бюджету даний показник становить 85,8%, по місту обласного значення 58,1% – (м. Чернівці) [7].

Темп приросту фактичних надходжень податку на доходи фізичних осіб за 2019 рік становив 19,8%. Із 8 регіонів, що мають темпи приросту ПДФО вищі за середній показник по Україні, 2 регіони забезпечили приріст понад 23%. Найвищий приріст мають Кіровоградська, Луганська та Закарпатська області. Загалом обсяг надходжень склав 165430,9 млн грн, приріст надходжень проти минулого року становив 19,8%, або на 27366,5 млн грн більше.

2019 року податку на доходи фізичних осіб мобілізовано у сумі 2 062,8 млн грн, що становить 102,9% (+57,9 млн грн) до планових показників та на 337,2 млн грн, або на 19,5% більше, ніж за 2018 рік (по Україні на 19,8%). Забезпечено виконання плану, затвердженого місцевими радами з урахуванням змін по обласному бюджету, м.Чернівцях, усіх районах (крім Заставнівського) та об'єднаних територіальних громадах області.

Ріст надходжень проти минулорічних відбувся по обласному бюджету, м. Чернівцях, усіх районах та ОТГ (крім с. Селятин). Збільшення в цілому надходжень податку на доходи фізичних осіб у 2019 році порівняно з 2018 роком відбулося в основному за рахунок: збільшення середньомісячної

заробітної плати на 15,4%; створення додаткових робочих місць (9736 нових робочих місць). Основні чинники, які вплинули на надходження податку на доходи фізичних осіб: ріст мінімальної заробітної плати – 296,7 млн грн; зростання чисельності працюючих – 23,6 млн грн; інші: внаслідок детінізації доходів, проведення контрольно-перевірочної роботи, тощо – 16,9 млн грн [7].

При цьому наразі до місцевих бюджетів зараховується ПДФО без врахування надходжень від оподаткування пасивних доходів у вигляді процентів на поточний або депозитний (вкладний) банківський рахунок, процентів на вклад (депозит) члена кредитної спілки. Останні - в повному обсязі зараховуються до Державного бюджету. Такий виняток є доцільним, адже поточні або депозитні рахунки розміщуються у філіях або відділеннях банків, що схоже на відокремлений підрозділ юридичної особи, який наразі перераховує ПДФО за місцем розташування такого підрозділу. Тому розмежування податку на доходи фізичних осіб повинно бути аналогічним до ПДФО з заробітної плати, а саме 25% від мобілізованої суми податкового надходження повинно надходити до доходів Держбюджету; 15% — до доходів обласних бюджетів; 60% спрямувати до доходної частини бюджетів міст обласного значення.

Операції з об'єктами права комунальної власності органів місцевої влади не повинні ослаблювати економічні основи місцевого самоврядування або будь-яким чином погіршувати умови надання послуг населенню. Протягом 2018-2019 років розташовані в обласних центрах комунальні заклади, в тому числі охорони здоров'я, перереєстровуються за межі населених пунктів, в яких проживає переважна частина кінцевих споживачів послуг відповідних закладів. При цьому фактичне місцезнаходження юридичних осіб залишається незмінним. Штучна зміна місцезнаходження комунальних підприємств, установ та організацій, що знаходяться на балансі у відповідних обласних радах, наносить безпосередню шкоду бюджетам тих адміністративно-територіальних одиниць, в яких відповідні юридичні особи фактично знаходяться. Зміна місця реєстрації підприємств комунальної форми власності приводить до того, що керівники підприємств сплачують податок на доходи фізичних осіб до іншого бюджету, в тому числі і посеред бюджетного року. Такі дії негативно впливають на ефективність виконання бюджетного процесу, адже виникає необхідність вносити зміни до місцевого бюджету в частині зменшення дохідної складової та перегляду обсягів і напрямків видатків.

Висновки з даного дослідження і перспективи розвідок у даному напрямку. Успішна реалізація реформування системи міжбюджетних відносин на засадах децентралізації вимагає формування фінансово спроможних органів місцевого самоврядування, оскільки наявність достатніх бюджетних ресурсів дає змогу оперативно та якісно вирішувати завдання соціально-економічного розвитку територіальних громад і надавати населенню високоякісні доступні суспільні послуги.

З метою забезпечення фінансової самодостатності місцевих органів влади у здійсненні ними власних та делегованих повноважень пропонуємо вирішення окремих проблемних питань бюджетотворення :

1. Встановити чіткий розподіл видаткових повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування за принципом субсидіарності, фінансового та інфраструктурного потенціалу.

2. Вдосконалити існуючий механізм горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів шляхом збільшення відсотку надання базової дотації до 100% (замість 80 відсотків за чинною нормою) для усунення невідповідності витратних зобов'язань і фіскальних повноважень відповідних рівнів управління та зменшення відсотку вилучення реверсної дотації з 50% до 20% для бюджетів місцевого самоврядування з метою подальшого стимулювання місцевого економічного розвитку.

3. Спрямувати 20% коштів дорожньої субвенції до бюджетів міст обласного значення та об'єднаних територіальних громад та передбачити формульний підхід щодо розподілу таких коштів між цими бюджетами.

4. Розширити дохідну частину місцевих бюджетів, зокрема шляхом збільшення нормативу зарахування до місцевих бюджетів податку на доходи фізичних осіб та закріплення за місцевими бюджетами податку на доходи фізичних осіб від оподаткування пасивних доходів відповідно до часток зарахування податку на доходи фізичних осіб з заробітної плати.

5. Встановити частку зарахування до бюджетів місцевого самоврядування податку на доходи з фізичних осіб в обсязі не менше 80% для належного забезпечення виконання делегованих державою повноважень, збереження існуючих стабільних дохідних джерел наповнення місцевих бюджетів та недопущення їх вилучення зокрема, продовження зарахування на постійній основі частини (13,44 відсотка) акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до бюджетів місцевого самоврядування.

6. Закріпити законодавчо критерії формульного розподілу додаткової дотації між районними бюджетами, бюджетами міст обласного значення та ОТГ на здійснення переданих з державного бюджету видатків на утримання закладів освіти та охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Волохова І. С. Міжбюджетні відносини: сучасний стан та перспективи розвитку. Одеса : Атлант, 2010. 234 с.
2. Луніна І. О., Бондарук Т. Г. Публічні фінанси та міжбюджетні відносини : навчальний посібник. Київ : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2019. 304 с.
3. Інформація Міністерства фінансів України про виконання Державного бюджету України за 2019 рік // Урядовий кур'єр. 2020. 5 червня. (№38). С. 9. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-ministerstva-finansiv-ukrayini-pro-vik/> (дата звернення: 28.05.2020).
4. Місцеве самоврядування в Україні 2018 рік / Гарник О. В. та ін.; за заг. ред. О. В. Слобожана. Київ: Асоціація міст України, 2019. 69 с. URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/stan2018print_0.pdf (дата звернення: 29.05.2020).
5. Рошило В. І. Шляхи підвищення ефективності міжбюджетних відносин в Україні // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2017. Випуск 24. С. 78–82. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_27/3/19.pdf (дата звернення: 29.05.2020).
6. Ковалевич Д. А. Соціальний захист населення як важливий напрям соціальної політики держави // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». 2020. Випуск 30. С.87–92.
7. Звітність про виконання місцевих бюджетів Чернівецької області за 2018-2019 роки. URL: <https://bukoda.gov.ua/page/group/1619> (дата звернення: 1.06.2020).
8. Дяченко С. А. Фіскальна децентралізація як тенденція реформування міжбюджетних відносин // Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 21. С. 89–94. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6372&i=15> (дата звернення: 29.05.2020).

References:

1. Volokhova, I.S. (2010). *Mizhbyudzhetni vidnosyny: suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku* [Intergovernmental relations: current state and prospects of development]. Atlant, Odessa, 234 p. (in Ukr.).
2. Lunina, I.O., Bondaruk, T.G. Public (2019). *Publichni finansy ta mizhbyudzhetni vidnosyny* [Finance and intergovernmental relations]. SE «Inform. - analyte. agency», Kyiv, 304 p. (in Ukr.).
3. Information of the Ministry of Finance of Ukraine on the implementation of the State Budget of Ukraine for 2019 (2020). *Uryadovyy kur"yer* [Government Courier]. Available at: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-ministerstva-finansiv-ukrayini-pro-vik/> (Accessed 28 May 2020) (in Ukr.).
4. Garnyk O.V. Slobozhana O.V. (2019) *Mistseve samovryaduvannya v Ukrayini 2018 rik* [Local self-government in Ukraine 2018]. Association of Ukrainian Cities, Kyiv, 69 p. Available at: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/library/stan2018print_0.pdf (Accessed 28 May 2020) (in Ukr.).

5. Roshilo V.I. (2017). Ways to increase the efficiency of intergovernmental relations in Ukraine. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»* [Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic Sciences Series], vol. 24., pp. 78-82. Available at: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_27/3/19.pdf (Accessed 28 May 2020) (in Ukr.).

6. Kovalevych D.A. (2020). Social protection of the population as an important direction of social policy of the state. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»* [Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series "International Economic Relations and the World Economy"], vol. 30, pp.87-92.

7. Reporting on the implementation of local budgets of Chernivtsi region for 2018-2019. Available at: <https://bukoda.gov.ua/page/group/1619> (Accessed 28 May 2020) (in Ukr.).

8. Dyachenko S.A. (2018). Fiscal decentralization as a trend of reforming intergovernmental relations. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid* [Investments: practice and experience], vol. 21, pp. 89–94. Available at: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6372&i=15> (Accessed 28 May 2020) (in Ukr.).

УДК 330.32:351.746.1

JEL Classification: G21,H56

DOI: <http://doi.org/10.34025/2310-8185-2020-1.77-2.78.15>

С. М. Юрій, к.е.н., ст. викладач

<http://orcid.org/0000-0001-7846-5068>

А. Ю. Каспрук, ст. викладач

<http://orcid.org/0000-0002-9266-6138>

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ПРОЗОРІСТЬ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ РЕФОРМИ

Анотація

Актуальність. Наразі в Україні триває реформа децентралізації, мета якої полягає у передачі повноважень від органів державної влади органам місцевого самоврядування, що дозволяє більш ефективно управляти обмеженими бюджетними ресурсами. Науково обґрунтована організація бюджетного процесу є надзвичайно важливим питанням розвитку державних та місцевих фінансів, яка впливає на ефективність перерозподілу коштів в економіці, своєчасність фінансування бюджетних зобов'язань і відповідних економічних програм. Одним із пріоритетів фінансової політики держави є розвиток стимулюючих елементів бюджетного процесу, основним з яких є бюджетна прозорість – повне, своєчасне і систематичне розкриття всієї фінансової інформації, адже населення повинно знати про затверджені програми і розуміти їх роль, цілі та завдання, а не лише володіти даними про доходи та витрати бюджетів.